

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 364

כ"ו תשרי
תשפ"ו

פרשת בראשית

דרך חיים

ד רשו חז"ל (קהלת רבה פרשה ז) על הפסוק "ראה את מעשה האלהים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו" (קהלת ז יג): "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך".

אדם הראשון על ידי חטאו התרחק מהקב"ה, עד שהיה מחזר על כל האילנות ולא היו מקבלין אותו, היו זועקים לו "אל תבואני רגל נאווה" (תהלים לו יב). כשרצה לקטוף דבר מה מהצומח היו אומרים לו את המשך הפסוק "ויז רשעים אל תנידני" [בראשית רבה טו ז]. מקודם היה אדם הראשון יושב בגן עדן ומלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין, ועתה שגורש אין לו עוד מקום בבריאה כלל. על אף זאת, בשעה שהוליכו הקב"ה על כל אילנות גן-עדן לא הזהירו מפני הריחוק הנורא שעלול להתרחק ע"י החטא, את ההשפלה הגדולה שעתידיה לבוא לו. אלא אמר לו ראה את גן-עדן הנפלא שנברא עבורך, כמה נאה ומשובח הוא, ועליו למענו ולטובתו שלא לקלקל ולהחריב. כנראה שאמירה זו הינה נוקבת עד התהום יותר מכל אזהרה אחרת. לא הוסבר לו חומר העוון ועונשו, אלא את החורבן הנורא שיביאו מעשיו. בחטא אחד יוכל להחריב את כל מה שנברא למענו.

כאשר מגיעים עדים להיעד בדיני נפשות מאיימים עליהם גם כן באופן דומה. שהקב"ה ברא את האדם באופן יחידי וייחודי, ש"לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (משנה סנהדרין ד ה). מכאן לומדים אנו שגם האדם המושחת ביותר יכול על ידי החשבון שעבורו נברא העולם, ובכוחו לפעול עליו לטובה או לרעה חלילה, לקחת אחריות על מעשיו, מכח הבנת חשיבותו וערכו. אדם שמכיר שרק עבורו נברא העולם מיד מבין את מעלתו וגודל חשיבותו.

כך שנינו במסכת אבות (פרק ה משנה א): "בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות? אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות". המעשים של הרשעים

מאבדים את כל הבריאה, ועל כך ראויים ליתן את הדין שמחריבים עולם שנברא בעשרה מאמרות. וכפי שמסביר ר' חיים מוולוז'ין שאף שאין האדם יודע מה כוחו לפעול בעולמות הוא ייתבע לשאת באחריותו על כך.

זה מה שכתוב (תלמוד ירושלמי מסכת מכות פרק ב הלכה ו): "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו? אמרה להם "חטאים תרדף רעה" (משלי יג כא). שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו? אמרה להן "הנפש החוטאת היא תמות" (יחזקאל יח ד). מצד החכמה והנבואה אין אפשרות לתקן כלל את הקלקולים שהאדם פוגם בבריאה. כיוון שהאדם הרס וניפץ בעולמות שסביבו, ולא רק בו עצמו, שוב אין באפשרותו בפשטות לתקן את הנזק. לעומת זאת התורה מציעה הבאת קרבן. אמנם הבאת הקרבן מביאה לריצוי וכפרה, אך לכאורה אין בזה תיקון לנזק שאותו גרם האדם במעשיו. אלא שמדברי הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ב א-ב) ניתן להבין את התיקון שבקרבן: "המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל... אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא". האדם נברא בראשיתו ממקום המזבח. אך אין הכוונה שרק בעבר היה המזבח מקור האדם, אלא משם האדם נברא ומתחדש בכל רגע. לכן באותו מקום אפשר לתקן את מה שקלקל. אדרבה מקום בריאתו הוא מקום תיקונו, כמו שאומר הנביא יחזקאל (לו לו) "בניתי הנהרסות - נטעתי הנשמה".

שבת שלום!

בזרנו של ר' אריה

ר' אריה אמר כי יש פעמים שהאדם צריך לעשות 'עבירה לשמה'. כלומר, עבירה שתכליתה רצויה, כגון לייסר אדם בשביל להפרישו מחטא או להילחם ברשעים הרוצים לקעקע את יסודות היהדות וכדומה. אך צריך לדעת כי יש חילוק גדול בין 'עבירה לשמה' למצוה. שכן מי שמקיים מצוה אפילו אם אין כוונתו לשם שמיים יוצא במעשיו ידי חובתו. אבל 'עבירה לשמה' מותרת רק אם כל כוונתו לשמה - לשם שמיים, לעשות את רצונו ה' יתברך בלבד. אך אם מעורבת בה איזו שהיא הרגשה פסולה של נקמנות

משכן אדם שנותן מאכל על גבי הפלטה, אפילו מערב שבת, לא יכסה את המאכלים בצמידות בשמיכה או מגבת, משום שהפלטה שתחתיה הופכת את כל ההטמנה להטמנה בדבר המוסיף הבל מערב שבת, שאסורה כאמור. אלא יש להשאיר חלק ניכר חשוף, ובכך יצאנו מכלל איסור הטמנה לכל עלמא (כיוון שאין הקדירה שוהות בתוך גוף החימום של הפלטה כי אם על גביהם).

שו"ת עם הרב חיים אידלס

שאלה: מדוע החסידים אומרים 'ושבענו מטובך' בשעה שכתוב בשם האר"י לומר 'מטובה'?

תשובה: ראשית, אין זה מנהג כל החסידים. עוד יש לציין כי בכל החסידים שנכתבו בנוסח האר"י הקדוש (רש"ש, רב קאפל, סידור הרב) כתוב לומר 'מטובך', שנוסח זה 'פני האדמה ושבענו מטובך' מעלה בסופי תבותיו את השם 'יוה"ק' שהוא שם המסוגל לפרנסה, ומרומז ב'פוחת את ידך ומשביע לכל חי רצון'. וכתב הכף החיים (סי' קיח) שכנראה כתבו תלמיד האר"י הקדוש, והתקבל כאילו האר"י עצמו כתב זאת.

שאלה: מדוע אומרים 'ברעש גדול אדיר וחזק', לכאורה צריך לומר 'אופנים וחיות'?

תשובה: לכאורה זה סדר הדברים. אולם ראיתי שמרן החזון איש בכל זאת היה אומר 'אדיר וחזק'. ודבר מופלא ראיתי בארץ צבי על המועדים, מהגה"ק מקוזיגלוב צה"ל הי"ד שישנם מלאכים ששםם 'אדיר וחזק'.

שאלה: אני מתפלל במניין השני, ועוד קודם שאני אומר ברכות התורה אומרים במניין הראשון י"ג מידות. כיצד עליו לנהוג?

תשובה: תזדרז לומר קודם לכן ברכת התורה ותאמר יחד איתם י"ג מידות. אם אין הדבר אפשרי פוסק מרן היביע אומר (ד ח) שמותר לומר גם בלא ברכת התורה.

שאלה: האם אשה חייבת או מותרת בנפילת אפיים?

תשובה: המנהג הוא שאין הנשים אומרות נפילת אפיים. וכנראה שהסיבה כיוון שהטור כתב בשם רב נטרונאי גאון שנפילת אפיים היא רשות, נשים לא קיבלו על עצמן נפילת אפיים, כמו שלא על עצמן תפילת ערבית מטעם שהיא רשות.

שאלה: שכחתי להתפלל ערבית ונרדמתי, כאשר אני מתפלל בשחרית תשלומין האם עליי לומר את ב' התפילות ברצף או שלא משום שהתפילה השנייה מהווה הפסק בין תפילת עמידה לתחנון?

תשובה: יש להתפלל תפילת שמונה-עשרה ולאחריה תחנון עם הציבור, ורק לאחר מכן להתפלל שוב שמונה-עשרה כתשלומין עבור תפילת ערבית שנשכחה. כך פוסק במפורש מרן המשנה ברורה בהלכות תשלומין (קח ס"ק יב). הוא הדין לגבי אדם ששכח תפילת שחרית ומשלים בתפילת מנחה.

או נגיעה אישית אין לקיים את אותה 'עבירה לשמה'. על כך היה רגיל ר' אריה לצטט את פירושו של הגאון מוילנא על המשנה "הוי רץ למצוה ובורח מן העבירה" – משנה זו עוסקת באדם שיש לפניו 'עבירה לשמה' ו'מצוה שלא לשמה'. על זה נאמר "הוי רץ למצוה" אפילו אם אינה לשמה, "ובורח מן העבירה", אפילו היא לשמה. מכיוון שבעבירה לשמה יש סכנה גדולה להיכשל בנדנדוד של 'נגיעה', ואילו מצוה שלא לשמה לעולם נחשבת למצוה. (דרך אבות עמ' קצז)

הלכה ומנהג

הגמרא (שבת לד) מלמדת כי אין טומנים בדבר שאינו מוסיף הבל משעת החשיכה, משום חשש שמא יבוא אדם לחמם את הקדירה על מנת שתהיה תועלת בהטמנתה, ויעבור על איסור כיוון שכבר נכנסה השבת. עוד הוסיפה הגמרא כי אין טומנים בדבר המוסיף הבל כבר מערב שבת, והחשש הוא שמא יטמינו ברמץ – חול מעורב בגחלים, ועלול לחתות בגחלים בשבת ולעבור על איסור הבערה.

דין זה נפסק בשלחן ערוך (רנז א) ומשכן בכל דבר המוסיף הבל אין להטמין. כשעליו לדעת כי אם הדבר מוטמן מכל צדדיו ובצד אחד בלבד מוסיף הבל עדיין הדבר נחשב כהטמנה בדבר המוסיף הבל.

אמנם כל הנידון הוא כאשר המאכל או הכלי בו המאכל נתון מוטמנים. אך כאשר אדם נותן מאכל בתוך כלי ואת הכלי מטמין בתוך כלי נוסף שמוטמן בדבר המוסיף הבל, אין זה נחשב לאיסור הטמנה בדבר. לכן מותר לתת שקית אורז בתוך החמין, ואין בזה איסור הטמנה. אמנם הגר"י פ"ש זצ"ל פסק לעשות נקבים בשקית, ובזה נחשב האורז לדבר אחד עם שאר החמין, ולא נחשב כמוטמן בתוכו. משום שהשקית נחשבת לכלי וכאמור אין הטמנת כלי בתוך כלי. (חזו"א לו לב). הוא הדין שאין איסור בנתינה דרך אכילה ולא דרך הטמנה, ולכן אף ביצה ניתן לתת בתוך החמין, שאינו נחשב דרך הטמנה.

להלכה נפסק שאם המאכל מוטמן רק בחלקו, כך שצידו האחד או כל היקפו גלוי, אין הדבר נחשב להטמנה אסורה. מיסוד דין זה התיר הרב וואזנר זצ"ל להשתמש בסיר לבישול איטי בשבת, כשאין מטמינים את חלקו העליון, משום שצד אחד גלוי מתיר את כל שאר ההטמנה. אמנם הגר"שז"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב זצ"ל סברו שכאשר הקדירה מונחת ממש בתוך הגחלים או הרמץ אין היתר במה שצד אחד לא מוטמן, כיוון שחשש החיתוי קיים, ושהוא הדין כשמוטמן בתוך גוף חימום. לכן הפתרון לייצר הפרדה בין גוף החימום לסיר המונח בתוכו.

